

**ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ:
ΑΡΧΗ Ή ΤΕΛΟΣ
ΤΟΥ ΑΛΒΑΝΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ
ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ;
της Μαριλένας Κοππά**

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ των τελευταίων εβδομάδων στο Κοσσυφοπέδιο δεν αποτελούν παρά στοιχεία μιας προαναγγελθείσης κρίσης, συνοψίζουν δε κατά δραματικό τρόπο το αλβανικό ζήτημα στην Βαλκανική Χερσόνησο. Χώρος σύγκρουσης δύο εθνικών μύθων, το Κοσσυφοπέδιο αποτελεί τόπο ιστορικής μνήμης ταυτόχρονα για τους Σέρβους και τους Αλβανούς. Στην περιοχή αυτή, δύο αντιμαχόμενοι εθνικισμοί διεκδικούν τον ίδιο γεωγραφικό χώρο ως κέντρο συλλογικής μνήμης. Για τους Σέρβους η περιοχή είναι η έδρα του πρώτου Αυτοκέφαλου Πατριαρχείου, του Πατριαρχείου του Ρετ (1557-1766) αλλά και ο χώρος που διαδραματίστηκε ένα σημαντικότατο επεισόδιο της σερβικής ιστορίας: η μάχη ανάμεσα στις σερβικές δυνάμεις και στον οθωμανικό στρατό στο Κόσοβο Πόλιε το 1389 που σήμανε το τέλος της σερβικής ανεξαρτησίας και την οθωμανική κυριαρχία στην περιοχή. Για τους Αλβανούς είναι το λίκνο της εθνικής αναγέννησής τους, μια και στην πόλη Πρίζρεν εμφανίζεται το 1878 ο Σύνδεσμος του Πρίζρεν, που πρώτος θα διατυπώσει τις αλβανικές διεκδικήσεις για ένα ανεξάρτητο Αλβανικό κράτος.

Έχουμε δει και από άλλες περιπτώσεις τις εκρηκτικές διαστάσεις που μπορεί να πάρει η μάχη για την Ιστορία. Οι εθνικοί μύθοι, κυρίως όταν διεκδικούν τον ίδιο ιστορικό χώρο, συγκρούονται με μεγάλη βιαιότητα, αποκτώντας μια «υλικότητα» απρόσμενη και εκρηκτική. Όταν σε αυτά προστεθεί η μεγάλη πληθυσμιακή δυσαναλογία της συγκεκρι-

κριμένης περίπτωσης – δεδομένου ότι το αλβανικό στοιχείο στην περιοχή ξεπερνάει το 90%– ανάγλυφα διαγράφονται οι παράμετροι μιας άλυτης ή έστω δυσεπίλυτης εξίσωσης, που χαρακτηρίζεται από την αδυναμία εξόδου από την κρίση με έναν τρόπο ειρηνικό, στα πλαίσια του σεβασμού της αρχής της εθνικής κυριαρχίας, της αυτοδιάθεσης και των δικαιωμάτων των μειονοτήτων. Η κρίση στο Κόσοβο αρχίζει ήδη τα πρώτα χρόνια μετά το θάνατο του Τίτο, στις αρχές της δεκαετίας του 1980. Κλιμακώνεται μετά το 1985, με μαζικές κινητοποιήσεις του αλβανικού στοιχείου και την παράλληλη εγκατάλειψη της περιοχής από σημαντικό μέρος των Σέρβων και Μαυροβουνίων που διαβιούσαν εκεί. Το ζήτημα του Κοσσυφοπεδίου, εξάλλου, θα αποτελέσει το όχημα αναρρίχησης του Μιλόσεβιτς στην εξουσία της Σερβίας. Εκμεταλλευόμενος τους φόβους και τις ανασφάλειες των Σέρβων μπροστά στην σταδιακή αποσύνθεση της Γιουγκοσλαβικής Ομοσπονδίας, ο Μιλόσεβιτς ανεβάζει τους τόνους έναντι του αλβανικού στοιχείου της περιοχής, κατηγορώντας τους για συστηματική γενοκτονία των Σέρβων και Μαυροβουνίων. Οργανώνει ανά τη χώρα συλλαλητήρια για το θέμα του Κοσσυφοπεδίου, στέλνοντας το μήνυμα στους Σέρβους της επαρχίας: ποτέ κανείς πια δεν θα σας ταπεινώσει. Η κορύφωση της σερβικής αντίδρασης είναι η κατάργηση του καθεστώτος της Αυτόνομης Επαρχίας για την περιοχή (μαζί με αυτό της Βοϊβοτίνιας) με το σερβικό Σύνταγμα του 1990 και η εγκατάσταση σημαντικών δυνάμεων ασφαλείας στην περιοχή.

Από την έναρξη της γιουγκοσλαβικής κρίσης, όλοι πίστευαν ότι το Κοσσυφοπέδιο ήταν το πιο επικίνδυνο σημείο των Βαλκανίων. Τίποτα όμως δεν συνέβη. Η ισορροπία

του τρόμου που χαρακτήρισε την περιοχή λειτούργησε κατά παράδοξο τρόπο σταθεροποιητικά, ενισχυμένη από τη δημιουργία του «παράλληλου κράτους» των Αλβανών της περιοχής. Το επίσημο σερβικό καθεστώς κατοχής συνυπήρχε για χρόνια με ένα παράλληλο αλβανικό σύστημα εκπαίδευσης, υγείας και πληροφόρησης, γεγονός που οδήγησε στην ύπαρξη δύο τελείως ξεχωριστών «κρατών» στο ίδιο έδαφος. Αυτός ο σερβο-αλβανικός διύσμος χαρακτηρίστηκε από εξαιρετική σταθερότητα και ιδιαίτερα χαμηλό βαθμό σύγκρουσης, σε έκπληξη όλου του κόσμου.

Το κρίσιμο σημείο για την αλλαγή των όρων του προβλήματος υπήρξε η συμφωνία του Ντέιτον, στα τέλη του 1995 που ριζικά αποσταθεροποίησε την κατάσταση, αποδεικνύοντας τη ρευστότητα αυτού του μοντέλου που θα μπορούσε να ονομαστεί «εχθρική συνύπαρξη». Το γεγονός ότι στο Ντέιτον δεν συζητήθηκε το αλβανικό ζήτημα και δεν έγινε αναφορά για αυτό στην τελική συμφωνία απετέλεσε ένα φοβερό σοκ για τους Κοσοβάρους, ακυρώνοντας σε μεγάλο βαθμό τις προσπάθειες του Ιμπραήμ Ρουγκόβα και το μοντέλο της ειρηνικής αντίστασης. Από εκεί και μετά οι αντιδράσεις ήταν αλυσιδωτές:

- Ο Ρουγκόβα παύει να θεωρείται ο αδιαμφισβήτητος ηγέτης των Κοσοβάρων και η πολιτική του κρίνεται ως αναποτελεσματική. Το ίδιο το LDK, η ένωση πέντε κομμάτων στην οποία προεδρεύει ο Ρουγκόβα, εμφανίζει εσωτερικούς τριγμούς.
- Νέες δυνάμεις εμφανίζονται στο προσκήνιο, ενώ παλιές ανασυντίθενται.
- Το κοινό μέτωπο των αλβανικών κομμάτων καταρρέει.
- Κάνει την εμφάνισή του ο «Απελευθερωτικός Στρατός του Κοσσυφοπεδίου», που

επιλέγει μορφές πάλης οι οποίες θυμίζουν περισσότερο τον IRA ή την βασκή ETA και ο οποίος επιφέρει σημαντικά πλήγματα στις σερβικές δυνάμεις που είναι εγκατεστημένες στην περιοχή.

- Ο ΑΣΚ στηρίζεται από την πλειοψηφία του πληθυσμού –παρόλο που αυτό δεν δηλώνεται ανοιχτά– και από μεγάλο μέρος των πολιτικών αρχηγών. Χαρακτηριστική είναι η θέση του Adem Demaci, του αποκλούμενου και Κοσοβάρου Μαντέλα.

Από εκεί και μετά οι εξελίξεις ήταν ραγδαίες. Η κλιμακούμενη δράση του Απελευθερωτικού Στρατού προκάλεσε την αντίδραση των σερβικών δυνάμεων, που οδήγησε στα αιματηρά γεγονότα της πρώτης εβδομάδας του Μαρτίου.

Το ζητούμενο σήμερα είναι πώς μπορούν οι δύο πλευρές να έρθουν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Οι διακηρυγμένες θέσεις τους είναι εκ διαμέτρου αντίθετες και δεν αποτελούν βάση για διαπραγμάτευση. Οι Άλβανοί δεν ζητούν τίποτα λιγότερο από την πλήρη ανεξαρτησία του Κοσοβοπεδίου και δέχονται να συζητήσουν μόνο υπό διεθνή διαιτησία. Για τους Σέρβους, αντίθετα, πρόκειται για ένα εσωτερικό ζήτημα της Σερβίας όπου αποκλείεται η παρουσία τρίτου μέρους. Εξάλλου θεωρούν ότι όλα τα δεινά σχετικά με την περιοχή οφείλονται στο καθεστώς αυτονομίας που είχε παραχωρηθεί επί Τίτο με το Σύνταγμα του 1974. Στο Βελιγράδι κυριαρχεί το σύνθημα «ποτέ πια!», και είναι χαρακτηριστικό ότι όλες οι πολιτικές δυνάμεις της χώρας, ακόμη και οι πιο μετριοπαθείς, δεν συζητούν παρά για επέκταση των μειονοτικών δικαιωμάτων, και σε καμιά περίπτωση για καθεστώς αυτονομίας.

Οι παραπάνω όμως αποτελούν αναμφισβήτητα θέσεις μη διαπραγμάτευσης. Και οι δύο πλευρές είναι βέβαιο ότι θα υποχρεωθούν σε υποχωρήσεις. Το ανησυχητικό όμως είναι τα όρια υποχωρήσεων που έχει η σερβική τουλάχιστον πλευρά. Το καθεστώς Μιλόσεβιτς, που ποτέ δεν προχώρησε σε ριζικές αλλαγές οι οποίες θα δρομολογούσαν μια δημοκρατική μετάβαση, βρίσκεται εγκλωβισμένο στις επιλογές του με αποτέλεσμα μια αργή και σταθερή κατάρρευση σε ένα πλαίσιο διαφθοράς και σήψης. Αν προστεθεί σε αυτό και η έλλειψη

εναλλακτικών –δεδομένου ότι στην Σερβία δεν αναδείχθηκε καμιά δύναμη που αξιόπιστα να μπορέσει να αρθρώσει ένα διαφορετικό λόγο–, τα περιθώρια αισιοδοξίας είναι πολύ περιορισμένα. Ο Μιλόσεβιτς, με την στήριξη και όλων των άλλων πολιτικών δυνάμεων, δεν μπορεί παρά να αναλάβει ελάχιστον σημασίας πρωτοβουλίες που απλώς θα αναβάλουν για ένα απώτερο μέλλον τη λύση του προβλήματος αυτού.

Οι προοπτικές είναι πολύ αβέβαιες. Εκείνο που είναι σαφές είναι ότι οποιαδήποτε λύση για το Κοσοβοπεδίο θα αποτελέσει το μοντέλο για αντίστοιχη λύση στην άλλη μεγάλη ζώνη αλβανικής εγκατάστασης, στις δυτικές περιοχές της ΠΓΔΜ. Οι ήδη ριζοσπαστικοποιημένοι Άλβανοί της γειτονικής χώρας, θορυβημένοι από την αλματώδη άνοδο του ΒΜΡΟ που τείνει να γίνει η πρώτη πολιτική δύναμη στη χώρα, θα διεκδικήσουν μια ανάλογη λύση για τους εαυτούς τους με αυτή που θα δοθεί στο Κοσοβοπεδίο. Και αυτό εμπεριέχει τον κίνδυνο έναρξης ενός νέου κύκλου αίματος για τα Βαλκάνια.

Η ΠΑΡΕΛΑΣΗ ΣΤΟ ΜΙΚΡΟ ΧΩΡΙΟ του Ευάγγελου Τσίγκρου

ΣΤΟ ΜΙΚΡΟ διθέσιο σχολείο του χωριού, είχαμε ετοιμάσει όλα τα απαραίτητα για τη γιορτή της 28ης Οκτωβρίου. Το σχολείο είχε στολιστεί, οι μαθητές και οι μαθήτριες είχαν πάρει τα αντίστοιχα για τη γιορτή ποιήματα, οι δοκιμαστικές παρελάσεις είχαν γίνει και οι σημαιοφόροι με τους παραστάτες είχαν επιλεγεί με μοναδικό κριτήριο τη βαθμολογία.

Ο νόμος που υπήρχε στο αρχείο του σχολείου όριζε ότι ο σημαιοφόρος και οι παραστάτες πρέπει να είναι Έλληνες υπήκοοι και στη συνέχεια αναφερόταν με κάθε λεπτομέρεια στον τρόπο επιλογής τους με κριτήριο τη βαθμολογία. Ο συνάδελφος και εγώ αγνοήσαμε το χαρακτηρισμό Έλληνες υπήκοοι, επιλέγοντας για σημαιοφόρο μια άριστη βορειοηπειρώτισσα μαθήτρια της Στ΄ τάξης του δημοτικού και για παραστάτες μια αλβανίδα μαθήτρια της Στ΄ δημοτικού,

μια βορειοηπειρώτισσα μαθήτρια της Ε΄ δημοτικού και τους υπόλοιπους από τα ελληνόπουλα παιδιά του χωριού.

Λίγες ημέρες πριν από τη γιορτή, μέσω του συλλόγου γονέων και κηδεμόνων, εκφράστηκαν ορισμένες επιφυλάξεις για το αν θα έπρεπε να κρατήσει τη σημαία ένα παιδί που είχε έλθει από την Αλβανία.

Αγνοήσαμε και αυτές τις «επισημάνσεις» και η παρέλαση έγινε στην πλατεία του χωριού, σύμφωνα με το σχήμα που ανέφερα παραπάνω. Πίστευα ότι το θέμα δεν θα απασχολούσε περισσότερο τους κατοίκους του χωριού, αφού όλοι στην παρέλαση χειροκρότησαν τους μαθητές και τις μαθήτριες.

Μετά από δύο εβδομάδες ακολουθούσε τοπική εθνική γιορτή και έπρεπε να σταλεί αντιπροσωπεία μαθητών (σημαιοφόρος και παραστάτες) σε κωμόπολη του νομού για την παρέλαση.

Αυτή τη φορά οι αντιδράσεις ήταν πιο έντονες. Ο σύλλογος γονέων, αφού ενημερώθηκε από συνάδελφο ότι ως σημαιοφόρος και παραστάτες επιλέγονται Έλληνες υπήκοοι, πράγμα που αρχικά αγνοούσε, μας έθεσε το θέμα επικαλούμενος το νόμο. Εκτός από αυτή την «υπενθύμιση» μας μετέφερε και το αρνητικό κλίμα που είχε δημιουργηθεί στο χωριό, όχι από γονείς που γνώριζαν το επίπεδο των παιδιών τους, αλλά από τους υπόλοιπους κατοίκους του χωριού.

Τότε θεώρησα σκόπιμο να επικοινωνήσω με τη γραμματεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, για να παρουσιάσω το πρόβλημα το οποίο εγώ αντιμετώπιζα με μια λογική που δεν ήταν πλήρως σύμφωνη με το νόμο. Το πρόβλημα ήταν ότι η μοναδική άριστη μαθήτρια της Στ΄ δημοτικού δεν ήταν Ελληνίδα υπήκοος, ενώ οι υπόλοιποι μαθητές ήταν σαφώς πιο αδύναμοι. Η απάντηση από το γραφείο ήταν κατηγορηματική, ότι δηλαδή έπρεπε να εφαρμοστεί πιστά ο νόμος και να αποκλειστούν οι παλινοσοτούντες ακόμη και από παραστάτες.

Όλα αυτά σήμαιναν μεγάλες αλλαγές στη σχολική ζωή των μαθητών. Η ανακοίνωση του νόμου και των επιπτώσεών του στους μαθητές κάθε άλλο παρά ανώδυνη ήταν. Οι μαθήτριες που αποκλείστηκαν άρχισαν να κλαίνε, ενώ άλλα παιδιά χαιρόνταν που θα